

ตอนที่ 1

บทนำ

บทที่ 1   บทนำ

ปัจจุบันนี้กรุงเทพมหานคร ได้มีการเจริญเติบโตขึ้นอย่างมากมาย ทั้งในทางพื้นที่และจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และเป็นมหานครอันดับหนึ่ง ใน 15 มหานครของโลก หากจัดจากความสำคัญทางเศรษฐกิจและขนาดของชุมชน เพราะเหตุว่ากรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศเพียงจุดเดียว โดยเป็นศูนย์รวมระบบราชการ กิจกรรมทางทหาร กิจกรรมพาณิชย์ การธนาคาร ตลอดจนทั้งแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม และกิจการสาธารณูปโภค จึงเกิดแรงดึงดูดทางเศรษฐกิจสูงสุด จนแทบจะกล่าวได้ว่าทุกภาค ทุกเมือง และทุกชนบทตกเป็นบริวารของกรุงเทพมหานครโดยสิ้นเชิง การเติบโตของกรุงเทพมหานคร ได้สร้างความแออัดและก่อปัญหาในเรื่องภาวะแวดล้อมของเมือง และสภาพการขาดแคลน และความทรุดโทรมของบริการสาธารณูปการของเมืองทุกประเภท จากปัญหาคงกล่าวข้างต้น การพัฒนาเมืองและกรุงเทพมหานคร ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จึงเน้นหนักไปในด้านการกระจายความเจริญออกไปจากกรุงเทพมหานคร โดยการพัฒนาเมืองหลักขึ้นในส่วนภูมิภาค ในขณะเดียวกันก็จะปรับปรุงสภาพแวดล้อมแออัดอยู่แล้วในกรุงเทพมหานครให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น โดยมีนโยบายและแนวทางมาตรการในการพัฒนาครหลวง โดยจะต้องเร่งรัดปรับปรุงบริการสาธารณูปการต่าง ๆ ให้เพียงพอกับจำนวนประชากรที่มีอยู่ในปัจจุบัน และจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันจะต้องพิจารณากำหนดมาตรการสกัดกั้นการอพยพเข้ามาในเขตนครหลวง โดยการวางโครงการพัฒนาชุมชนภายในชุมชนชานเมือง และรอบนอกกรุงเทพมหานคร ในลักษณะการพัฒนาเมืองแบบมีศูนย์กลางหลายศูนย์ (Poly Centric Development) คือศูนย์กลางของเมือง (Regional Center) หรือ loop หรือ Central Business District ของนครหลวงซึ่งจะเป็นศูนย์กลางของการปกครอง ธุรกิจการค้าที่พักอาศัย หนาแน่นสูง ศูนย์กลางชุมชนรอบนอก (Community Center) และศูนย์กลางหมู่บ้าน (Neighbourhood Center)

ปัจจุบันในชุมชนเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการเพิ่มประชากรโดยการเคลื่อนย้ายเข้ามามากกว่าการเคลื่อนย้ายออกในเขตต่าง ๆ จัคลำดับ ได้ดังนี้¹

เขตพระโขนง	66,412	คน	ความหนาแน่น	3,010	คน/กม ²
เขตบางเขน	40,512	คน	ความหนาแน่น	9,726	คน/กม ²
เขตบางกะปิ	22,713	คน	ความหนาแน่น	907	คน/กม ²
เขตห้วยขวาง	21,756	คน	ความหนาแน่น	986	คน/กม ²
เขตภาษีเจริญ	15,945	คน	ความหนาแน่น	278	คน/กม ²
เขตบางขุนเทียน	15,368	คน	ความหนาแน่น	689	คน/กม ²

นอกจากนั้นการจัดสรรที่ดิน เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยประการหนึ่ง ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากร ภายในเขตกรุงเทพมหานคร เขตที่มีการจัดสรรมากที่สุด ในปี 2516 จัคลำดับได้ดังต่อไปนี้²

เขตบางกะปิ	18,092	ไร่	คิดเป็นร้อยละ	37.9
เขตบางเขน	8,051	ไร่	คิดเป็นร้อยละ	16.9
เขตพระโขนง	6,385	ไร่	คิดเป็นร้อยละ	13.4

1 ที่มา แผนกเลือกทั้ง และสถิติของปกครองและทะเบียน กรุงเทพมหานคร ปี 2517

2 ที่มา กองผังเมือง สำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร

จากข้อมูลที่ได้เสนอมาแล้วจะพบว่าเขตที่มีการจัดสรรที่ดินมาก ส่วนใหญ่จะเป็นเขตที่มีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาอยู่ในเขตนั่นสูง และมีความจำเป็นที่จะต้องให้บริการต่าง ๆ เกิดขึ้น และชุมชนสะพานใหม่เป็นชุมชนหนึ่งที่เกิดจากมีการรวมตัวของกิจการค้า เพื่อจะบริการผู้อยู่อาศัยในชุมชนชานเมือง ซึ่งมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น โดยมีได้มีการวางแผนเพื่อรับการขยายตัวไว้ล่วงหน้า

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากชุมชนสะพานใหม่เป็นชุมชนชานเมืองของเขตบางเขน ที่มีการบริการทางด้านการค้าแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณโดยรอบ และผู้อยู่อาศัยในกองทัพอากาศ เป็นชุมชนที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็วไปตามเส้นทางถนนสายสำคัญของเมือง คือ ถนนพหลโยธิน ซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนเล็ก ๆ ขยายตัวเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น โดยมีได้มีการวางแผนเพื่อรับการขยายตัวไว้ล่วงหน้า ผู้ศึกษาได้สังเกตเห็นปัญหาต่าง ๆ ที่จะตามมาในอนาคตอย่างมากมาย จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและวิจัย เพื่อการวางแผนพัฒนาชุมชน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อที่จะศึกษาโครงสร้างของชุมชนที่ศึกษา ในด้านประชากร กายภาพ เศรษฐกิจ สังคม
2. เพื่อที่จะศึกษาวิเคราะห์สภาพของชุมชนให้ทราบถึงสาเหตุแห่งปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน
3. เพื่อเสนอแนะ ขนาด รูปแบบของชุมชน
4. เพื่อเสนอแนวการวางแผนพัฒนาชุมชน ในอนาคต ในช่วงปี 2529

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิด พื้นฐานจากเอกสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและส่วนราชการต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในระดับเขต และชุมชนที่ศึกษา

3. ทำการศึกษาและบันทึกจากข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยมีการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) และการออกแบบสอบถาม

4. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องของโดยอาศัยหลักวิชาการสถิติเป็นร้อยละ และการเปรียบเทียบอัตราส่วนร้อยละของตัวแปรต่าง ๆ

5. เสนอผลของการศึกษาในลักษณะร้อยละบรรยาย ตาราง แผนภูมิ และแผนที่

แหล่งที่มาของข้อมูล

1 ข้อมูลสถิติ เอกสาร จากหน่วยราชการต่าง ๆ เช่น

ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร

ท่าว่าการเขตนางเซิน

กำนันตำบลคลองถนน

ชุมชนสะพานใหม่

สำนักงานตลาด กรุงเทพมหานคร

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

องค์การประปา ชุมสายประปาเขตนางเซิน

ชุมสายโทรศัพท์ทลโยธิน

กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

โรงพยาบาลภูมิพล

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ

งานระบบคมนาคมและสาธารณูปโภค กองผังเมือง
 งานวิจัยทางผังเมือง กองผังเมือง กรุงเทพฯ
 กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
 สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร
 การท่าอากาศยานกรุงเทพมหานคร
 ทองสมุท คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย
 ฯลฯ

2. แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศจากกรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหม สำนัก
 ผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

3. ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม และการออกแบบสอบถามโดยวิธีสุ่มตัวอย่าง
 แบบเป็นกลุ่ม (Clustered Sampling) และ (Accidental Sampling)
 ดังนี้

กลุ่มผู้ใช้บริการในร้านค้าทั่วไป ของชุมชนสะพานใหม่จำนวน 105 ชุด
 กลุ่มผู้ใช้บริการในตลาดของชุมชนสะพานใหม่ 156 ชุด
 กลุ่มผู้ใช้บริการในศูนย์ชุมชนต่าง ๆ ของเขตบางเขน แบ่งออกเป็น
 ศูนย์ลาดพร้าว 40 ชุด
 ศูนย์สามแยกเกษตร 72 ชุด
 ศูนย์ตลาดใหม่คอนเมือง 84 ชุด
 ศูนย์การค้าพงษ์เพชร 120 ชุด
 ศูนย์การค้าฉนวนานนท์ 131 ชุด

ข้อจำกัดของการศึกษา

ในการศึกษารั้วนี้ได้ใช้ข้อมูล 2 ประเภทคือ

1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งได้แก่ การออกสำรวจภาคสนามในเรื่องสภาพอาคาร และการใช้แบบสอบถาม ทางด้านทัศนคติของผู้อยู่อาศัยในชุมชน ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคมของผู้อยู่อาศัย และผู้ชาย ผู้ให้บริการ ในชุมชน มีข้อจำกัดเรื่อง เวลา บุคคลากร และงบประมาณจำเป็นที่จะต้องใช้การสุ่มตัวอย่าง ถึงแม้พิจารณาแล้วจะสามารถเป็นตัวแทนของทั้งหมดได้ แต่การตอบแบบสอบถามย่อมขึ้นอยู่กับอารมณ์ของผู้ตอบ คำตอบอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง และมีผลทำให้การวิเคราะห์คลาดเคลื่อนได้

2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ของหน่วยราชการ หรือสถานที่ราชการ มักจะไม่ค่อยตรงกัน ซึ่งจำเป็นต้องปรับแก้ เลขหรือยัดเอาของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งอาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงบ้าง นอกจากนี้การจึกเก็บสถิติไว้เปรียบเรียงข้อมูลของส่วนราชการบางแห่งไม่เป็นระเบียบ ทำให้ข้อมูลบางช่วงขาดหายไป อาจทำให้การวิเคราะห์ไม่สมบูรณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1 เพื่อให้ทราบถึงลักษณะแท้จริงของชุมชน และกำลังความสามารถในการขยายตัวของชุมชนในอนาคต เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะการปรับปรุงชุมชนชานเมืองของกรุงเทพมหานคร

2 เพื่อวางแผนนโยบาย การจัดรูปแบบ การใช้ที่ดินของชุมชน ให้มีสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ดี อันจะเป็นประโยชน์แก่ประชากรที่มาใช้บริการทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3. จะเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทางคานนี้ เช่น กรุงเทพมหานคร
ผลงานบางส่วนของการศึกษาค้างนี้สามารถให้ประโยชน์ในการวางผังเมืองเฉพาะของเขตบางเขน
ต่อไปได้

คำจำกัดความของชุมชนสะพานใหม่

ชุมชนสะพานใหม่จะนับรวมทั้งพื้นที่ซึ่งเป็นย่านการค้าโดยตรง และย่านพักอาศัย
โดยรอบรวมทั้งทางเขา ออก และเส้นทางคมนาคมทางบก และทางน้ำ เนื่องจากมีความต่อเนื่องจน
ไม่สามารถแยกออกมาเฉพาะพื้นที่การค้าแต่เพียงอย่างเดียว บริเวณทั้งหมดจึงรวมเรียกว่า ชุมชน
สะพานใหม่